



تاریخچه کتابت

(رشته هنر)

نوشین دخت نفیسی

سرشناسه	:	نفیسی، نوشین دخت
عنوان و نام پدید آور	:	تاریخچه کتابت (رشته هنر) / نوشین دخت نفیسی.
مشخصات نشر	:	تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	:	هشت، ۱۳۱ ص.
فروست	:	دانشگاه پیام نور؛ ۱۷۲۷. گروه هنر؛ ۱۶/د.
شابک	:	978 - 964 - 387 - 770 - 5
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا .
موضوع	:	کتاب - ایران - تاریخ - آموزش برنامه ای.
موضوع	:	کتاب - ایران - تاریخ.
موضوع	:	خط - ایران - تاریخ.
موضوع	:	چاپ - ایران.
شناسه افزوده	:	دانشگاه پیام نور.
رده بندی کنکرو	:	۱۳۸۹ ی ۹/الف Z8
رده بندی دیویی	:	۰۰۲/۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۲۲۶۹۹۳۵



تاریخچه کتابت

مؤلف: نوشین دخت نفیسی

تهیه و تولید: مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه پیام نور

شمارگان: ۴۰۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ چاپ: چاپ اول آبان ۱۳۷۹، چاپ اول (تجدید حروفچینی) تیر ۱۳۹۱

شابک: ۵ - ۷۷۰ - ۳۸۷ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 387 - 770 - 5

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی‌های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کليه حقوق نشر اعم از چاپی، الکترونیکی، تصویری، صوتی و اینترنتی برای دانشگاه پیام نور محفوظ است)

قیمت: ۱۶۰۰۰ ریال

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار ناشر

کتاب‌های دانشگاه پیام نور حسب مورد و با توجه به شرایط مختلف یک درس در یک یا چند رشته دانشگاهی، به صورت کتاب درسی، متن آزمایشگاهی، فرادرسی، و کمک‌درسی چاپ می‌شوند.

کتاب درسی ثمره کوشش‌های علمی صاحب اثر است که براساس نیازهای درسی دانشجویان و سرفصل‌های مصوب تهیه و پس از داوری علمی، طراحی آموزشی، و ویرایش علمی در گروه‌های علمی و آموزشی، به چاپ می‌رسد. پس از چاپ ویرایش اول اثر، با نظرخواهی‌ها و داوری علمی مجدد و با دریافت نظرهای اصلاحی و متناسب با پیشرفت علوم و فناوری، صاحب اثر در کتاب تجدیدنظر می‌کند و ویرایش جدید کتاب با اعمال ویرایش زبانی و صورتی جدید چاپ می‌شود.

متن آزمایشگاهی (م) راهنمایی است که دانشجویان با استفاده از آن و کمک استاد، کارهای عملی و آزمایشگاهی را انجام می‌دهند.

کتاب‌های فرادرسی (ف) و کمک‌درسی (ک) به منظور غنی‌تر کردن منابع درسی دانشگاهی تهیه و بر روی لوح فشرده تکثیر می‌شوند و یا در وبگاه دانشگاه قرار می‌گیرند.

مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی

فهرست مطالب

	مقدمه‌ی مؤلف
۱	بخش اول: تاریخچه‌ی خط و خوشنویسی در هنر اسلامی
۴۹	منابع بخش اول
۴۱	بخش دوم: تاریخچه‌ی تصویر در ایران
۶۹	منابع بخش دوم
۷۱	بخش سوم: هنرهای کتاب‌سازی
۱۰۴	منابع بخش سوم
۱۰۵	بخش چهارم: پیدایش چاپ در ایران
۱۲۰	منابع بخش چهارم
۱۲۰	ضمیمه مختصر تقویم تاریخی عالم اسلام و ایران

مقدمه‌ی مؤلف

کتاب حاضر متن آموزشی است که به منظور تدریس ۲ واحد «تاریخچه‌ی کتابت» در واحدهای اختصاصی رشته‌های هنر، گروه‌های صنایع دستی، ارتباط تصویری و غیره تهیه شده است. مطالب آن بر مبنای سرفصل‌های مصوب ستاد انقلاب فرهنگی و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری می‌باشد و هدف این درس آشنایی دانشجویان با زمینه‌های کتابت و صفحه‌آرایی از گذشته تا امروز برای ایجاد تحول در دانشجو و دادن جهت حرکت با هویت خودی است. متن کتاب به چهار بخش تقسیم شده است.

بخش یکم: خط، شامل تاریخچه‌ی پیدایش الفبای عربی و تاریخچه‌ی خوشنویسی در جهان اسلام و ایران است. با معرفی قلم‌های مختلف و شیوه‌های خوشنویسی در تهیه‌ی نسخه‌های خطی کلام الله مجید، معرفی خوشنویسان مشهور ایران - در خطوط نسخ و نستعلیق و شیوه‌های هر یک تا پایان سده‌ی ۱۱ هجری شمسی.

بخش دوم: نگارگری و تاریخچه‌ی تصویر در ایران است. در این بخش برگزیده‌ای از تصاویر موجود در نسخه‌های خطی فارسی از آغاز تا پایان سده‌ی یازدهم هجری مورد بررسی قرار گرفته و تاریخچه مراحل تحول و تحلیل هنری آنها در چهار مقطع زمانی شاخص در نگارگری ایران: سده‌های چهارم تا هفتم هجری (دوران سلجوقی، سده‌ی هشتم هجری (دوران ایلخانی) سده‌ی نهم هجری (دوران تیموری - مکتب‌های شیراز و هرات). سده‌ی دهم و یازدهم - مکتب صفوی اصفهان - مکتب رضا عباسی ارائه شده است.

بخش سوم: درباره‌ی سایر هنرهای کتاب‌سازی است شامل: آرایش نسخه کاربرد و شیوه‌های هنری آن رنگ و مواد مورد استفاده - جلدسازی و انواع جلدهای چرمی - لاک‌ی و پارچه‌ای. و تحلیل هنری و روش تهیه‌ی هر یک. قطعه و مرقع‌سازی نیز در این فصل معرفی شده است انگیزه و شیوه‌ی ساخت آن ارزش هنری قطعه و مرقع و چند مرقع معروف حاوی آثار هنرمندان ایرانی نیز معرفی شده است.

مطلب پایانی این فصل به کاغذ اختصاص داده شده است و با پیشینه کاغذسازی در تمدن‌های باستانی و ورود آن به تمدن اسلامی آغاز شده و انواع کاغذهای مورد استفاده و مراکز مهم آن و آماده‌سازی و قطع کاغذ برای تهیه نسخه‌های خطی معرفی شده است.

بخش چهارم: درباره‌ی چاپ می‌باشد - پس از تعریف فن چاپ اشاره کوتاهی به پیشینه این فن در تمدن‌های باستانی و کوشش‌هایی که در راستای انجام آن به عمل آمده است تا اختراع دستگاه چاپ توسط گوتنبرگ در سده‌ی پانزدهم میلادی - تاریخچه‌ی ورود چاپ به ایران - بخش دوم مطلب است که با کوشش‌های ناموفق دوران صفوی آغاز می‌شود و سپس با تأسیس چاپخانه سُرُبی در زمان عباس میرزا قاجار و پس از آن ایجاد چاپخانه‌های متعدد در شهرهای مختلف ادامه می‌یابد و با نگاهی کوتاه به ابعاد هنری و اجتماعی رواج چاپ سنگی در ایران مطلب پایان این بخش می‌یابد.

مطالب کتاب بر مبنای تحقیق کتابخانه‌ای گردآوری شده و از آثار استادان پیش‌کسوت چون شادروان مه‌لای بیانی بیشترین بهره گرفته شده است. بخش تحلیل هنری نگارگری نسخه‌های خطی ثمره تجربه آموزشی چندین ساله مؤلف در دانشکده‌های هنری تهران است کوشش شده تا نسخه‌های خطی و آثار مورد بررسی از مجموعه‌های موزه‌ها و کتابخانه‌های کشور باشد به امید آنکه دانشجویان روزی موفق به دیدار اصل آنها گردند.

والسلام

نوشین دخت نفیسی